

Schilder van de zee

Altijd de zee. Meer is er eigenlijk niet nodig om Louis Artan de Saint Martin (1837-1890) en zijn werk samen te vatten. De grootste Belgische marineschilder van de negentiende eeuw penseelde een omvangrijk realistisch en impressionistisch oeuvre bijeen. De baren en de branding waren nooit veraf. Animatiefilmmaker en auteur Jan Bultheel brengt dat leven in beeld in een graphic novel.

In het voorwoord vertelt Bultheel hoe hij als kind met Artan kennismaakte dankzij een gelijknamige frituur in een kustgemeente. Sindsdien liet de schilder van de zee hem niet meer los. Bultheel goochelt graag met de grenzen van een medium, iets wat hij in zijn langspeelfilm *Cafard* al bewees. Dat is in zijn eerste graphic novel, *Zicht op zee*, niet anders. Een 'mogelijke biografie', staat in de ondertitel. De auteur verweeft feit en fictie en verzint af en toe een personage wanneer het verhaal erom vraagt. Goed idee. Vanaf het ogenblik dat de paardentram met Artans buitenechtelijke zoontje onaangekondigd De Panne binnensjokt, word je in zijn wereld getrokken.

Nooit op zijn plaats

Als vijfjarige jongen verhuist Louis Artan van Den Haag naar Elsene, waarna hij zijn tijd afwisselend in Brussel, Spa en het kasteel van zijn grootouders in Waals-Brabant doorbrengt. Die nomadische kindertijd lijkt een voorbode voor zijn onrustige leven. Artan zwerft al snel rond door Luxemburg en de Ardennen. Daar ontdekt hij het schilderen in volle natuur. Hoewel hij zichzelf een autodidact noemt, toont zijn werk het mentorschap van landschapschilder Henri-Joseph Marcette (1824-1890).

Bepalend is zijn kennismaking met Frankrijk, met eerst de losbandige kunstenaarskringen van Parijs en niet veel later de school van Barbizon bij het bos van Fontainebleau. Hij is onder de indruk van het realisme van Gustave Courbet (1819-1877) en Camille Corot (1796-1875). Rond 1860 ontmoet hij ook Félicien Rops (1833-1898). Was het in het roerige Parijse nachtleven? In de met etsen behangen gelagkamer van herberg Au Repos des Artistes in de kunstenaarskolonie van Anseremme? Of tijdens een roeiwedstrijd op de Maas, zoals Bultheel suggereert? Hoe dan ook, de gelijkgestemde zielen worden vrienden. Dat begint braaf en burgerlijk met gezamenlijke gezinsvakanties, maar in de jaren 1870 kiezen ze resoluut voor het bestaan als bohemien. Vanaf 1875 delen ze in Parijs zowel een atelier als doorwaakte nachten.

Jan Bultheel

Zicht op zee

124 blz.

ISBN 9789464668001

€ 25

www.janbultheel.com

Broodschilder

1864 is een belangrijk jaar. Foute financiële keuzes dwingen de voorheen bemiddelde Artan om van zijn penseel te leven. Al bij al lijkt dat geen slechte zet, want artistiek gaat het hem voor de wind. Hij haalt prijzen binnen en richt mee de Société Libre des Beaux-Arts op. Leopold II koopt een zeegezicht voor de koninklijke collectie. In zijn Bretoense periode (1867-1868) vestigt hij zijn reputatie met schilderijen waarin licht, golven en mist in subtiele schakeringen met elkaar spelen. Zijn verblijf in Blankenberge en Heist, aan het begin van de jaren 1870, maakt van Artan een vernieuwer die tegen de Academie indruist. In 1881 wordt hij zelfs geridderd.

Maar waar hij in zijn werk de vlucht vooruit neemt, gaat het met zijn privéleven van kwaad naar erger. Terwijl hij langs de kunsten dwaalt, valt zijn gezin in Elsene uiteen. Zijn laatste jaren brengt Artan door in een voormalige douaneloods in De Panne. Die houten barak op palen op het strand vereeuwigd hij in zijn schilderijen. Daar sterft hij op 53-jarige leeftijd aan de Russische griep.

Gewaagde ontknoping

Bultheel richt zich in *Zicht op zee* vooral op die rusteloosheid en vereenzaming. Makkelijk was dat niet. Er zijn weinig bronnen over het persoonlijke leven van Artan. Wat verkoopaktes en prijzen. Een handvol krantenartikelen. Enkele gebrekkige biografieën. Bultheel maakt gretig gebruik van die leemtes. Hij schetst een portret van een woelige ziel die naar de zee dorst, maar nooit ergens kan blijven. De centrale vraag lijkt: Waarom voelde Louis Artan zich nergens op zijn plaats? Uit de gaten in de biografie en mysterieuze passages uit de geschriften van Rops en Artans zoon, destilleert Bultheel een mogelijk antwoord. Die verbeeldingsrijke ontknoping - die je beter zelf ontdekt - maakt de graphic novel op zich al boeiend.

Spanningsboog

Toch lukt het niet helemaal om dat meeslepend over te brengen. Bultheel begint elk hoofdstuk met een verslag van zijn zoektocht en een samenvatting van wat hij heeft gevonden. Daarna komt het beeldverhaal, dezelfde feiten aangevuld met interpretatie. Niets mis met een goed raamverhaal. De tweedeling markeert de lijn tussen feit en fictie. Ook maakt de stem van de auteur het verhaal persoonlijk. Maar de spanningsboog komt het niet helemaal ten goede. Telkens wanneer de sfeerscheping je meevoert, trekt de schrijver je weg uit de negentiende eeuw. Als lezer krijg je het gevoel dat je alles tweemaal leest en die herhaling neemt de verrassing en verwondering wat weg.

Sterke beeldtaal

De schetsmatige stijl leent zich om in de afglijdende geest van de zeeschilder te duiken. In contrasterende kleuren plaatst Bultheel zowel personages als emoties tegenover elkaar. Die kleuren evolueren mee met het gemoed van Artan, en dat grijpt bijwijlen bij de keel. Dat geldt ook voor de locaties, van Parijs tot De Panne. Het zijn krachtige, emotionele beelden die een wereld scheppen. Meer vertrouwen in zijn sterkte als visuele verteller en minder noodzaak om uit te leggen, hadden dit een graphic novel gemaakt waarin elke bladzijde je meezuigt.

Op zijn best is Bultheel wanneer hij de beelden voor zich laat spreken. Die zijn doorspekt met echo's van het werk van Artan en generatiegenoten. De kracht zit in de kleine ensceneringen die een venster bieden op die zinderende periode. Zo zie je Courbet en Corot gezapig petanque spelen in de zon. Op bezoek bij Monet wandel je haast over zijn Japanse brug. En tijdens een wilde nacht met Rops in een cabardouche vol meisjes van plezier, zie je stap voor stap zijn iconische *Pornokrates* tot stand komen. Op die momenten komt *Zicht op zee* tot leven en zwerf je mee met de marineschilder die altijd zijn weg vond naar de zee. **JONAS BRUYNEEL**